

Brüssel, 1. oktoober 2018
(OR. en)

10756/3/18
REV 3

JAI 728	DATAPROTECT 151
FREMP 117	DIGIT 148
DROIPEN 100	EDUC 287
COHOM 92	EMCO 3
ANTIDISCRIM 14	EMPL 378
ASILE 51	GENDER 24
ASIM 93	JEUN 86
COPEN 246	JUSTCIV 183
COSI 172	MIGR 107
COTER 99	SOC 471
CT 126	VISA 181
DAPIX 227	

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Delegatsioonid
Eelmise dok nr:	10756/2/18 REV 2
Teema:	Nõukogu järelused Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamise kohta aastal 2017

Delegatsioonidele edastatakse lisas eesistujariigi kompromissettepanek nõukogu järelusede (Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamise kohta aastal 2017) eelnõu kohta, milles on võetud arvesse delegatsioonide panust.

**NÕUKOGU JÄRELDUSED EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE HARTA
KOHALDAMISE KOHTA AASTAL 2017**

I. SISSEJUHATUS

1. Nõukogu kinnitab, et Euroopa Liit on väärtuste liit, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 2, mis rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Põhiõiguste austamine tagab selle, et EL on koht, kus inimesed saavad olla edukad, nautida oma õigusi ja vabadusi ning elada diskrimineerimiseta. EL ja liikmesriigid peaksid seetõttu ELi õiguse rakendamisel pidama hartast kinni kõikide meetmete korral kõikides ELi poliitikavaldkondades.
2. Selles kontekstis nõustub nõukogu komisjoni 2017. aasta aruandega Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹ (edaspidi „harta“) kohaldamise kohta ja ELi Põhiõiguste Ameti (edaspidi „amet“) Põhiõiguste aruandega 2018².

¹ ST 9542/18.

² ST 9557/18.

3. Nõukogu tuletab meelde, et vastavalt harta artiklile 51 on harta sätted subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud kõikidele liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele liidu õiguse kohaldamise korral. Nõukogu kutsub kõiki neid pooli üles kohaldama hartat ja edendama selle kasutamist eri tasanditel. Nõukogu kutsub liikmesriike üles suurendama teadlikkust hartas sätestatud õiguste, sh Euroopa Liidu Kohtu asjaomase kohtupraktika kohta, eelkõige Euroopa kodanike, üldsuse ja riikide ametiasutuste töötajate seas, ning tagama, et pakutaks sihipäraseid koolitusmooduleid riikide õiguspraktikutele, sh kohtunikele.
4. Selles kontekstis tervitab nõukogu hartaga seotud konverentse, mida on korraldanud nõukogu eesistujariigid, ning jääb ootama varsti toimuvat konverentsi pealkirjaga „ELi põhiõiguste harta käekäik liikmesriikides. Kuidas suurendada teadlikkust, tõhustada õiguslaseid koolitusi ja rakendamist“ (“The ‘national life’ of the EU Charter of Fundamental Rights. Avenues to enhance awareness, judicial training and implementation”) 23. ja 24. oktoobril 2018. Konverentsil arutatakse mitmesuguseid vahendeid harta õiguste paremaks rakendamiseks ning teadlikkuse suurendamiseks. Ametile on see samuti võimalus tutvustada oma peatselt avaldatavat käsiraamatut, milles antakse juhiseid harta kohaldamise võimaluste kohta.
5. Nõukogu ootab 2019. aastat, mil möödub kümme aastat harta õiguslikult siduvaks muutmisest seoses Lissaboni lepingu jõustumisega. See on võimalus mõtiskleda seniste kogemuste ja tulevaste võimaluste üle, mis tagaksid harta kogu potentsiaali kasutamise.
6. Nõukogu rõhutab Euroopa Liidu Kohtu osatähtsust harta tõlgendamisel ja rakendamisel ELis ning kohtupraktika abil riikide kohtunike ja kohtute edasisel suunamisel seoses harta kohaldamisega. Kohus annab oma panuse, et harta muutuks kohalikele inimestele reaalsuseks.

7. Nõukogu tunnistab, et amet on mänginud asutamismääruse kohaselt olulist rolli asjakohaste, objektiivsete, usaldusväärsete ja võrreldavate andmete kogumisel ja levitamisel ning kohapeal tõendipõhise abi ning põhiõiguste alaste ekspertteadmiste pakkumisel, edendades seeläbi põhiõiguste kultuuri kogu ELis. Seda rõhutati selgelt ka ameti teises sõltumatus välishindamises, mida ameti haldusnõukogu tervitas 2017. aasta detsembris ning mis hiljem esitati nõukogule. Nõukogu kaalub kõiki ameti asutamismääruse muudatusettepanekuid, mida komisjon otsustab talle esitada, võttes arvesse ameti 2017. aasta välishindamist ning sellel põhinevaid ameti haldusnõukogu soovitusi.
8. Nõukogu tervitab liidu pädevuse raames tehtavat head koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga ning selle eksperdiorganisatsioonidega, nagu Veneetsia komisjon.

II. DEMOKRAATIA JA ÕIGUSRIIGI PÕHIMÕTETE AUSTAMINE ON PÕHIÕIGUSTE TÄIELIKU KASUTAMISE EELTINGIMUS

9. Demokraatia on keskne väärtus, mis on ühine ELile ja kõigile selle liikmesriikidele. Nõukogu jääb ootama 2018. aasta komisjoni põhiõiguste kollokviumi, mis on pühendatud olulisele teemale „Demokraatia ELis“. Kollokvium pakub **õigeaegse** võimaluse arutada kõrgeimal poliitilisel ja eksperditasemel, kuidas uuendada demokraatlikku kaasatust ELis ja Euroopa ühiskonnas ja määratleda võimalikud viisid, et edendada vaba, kaasavat ja avatud demokraatiat ELis.

10. Pidades silmas 2019. aasta mais toimuvaid Euroopa valimisi, rõhutab nõukogu, /kui tähtis on võtta meetmeid valimisaktiivsuse ja demokraatliku osalemise toetamiseks ning samal ajal tegeleda kasvava digitaalse desinformatsiooni probleemiga. Nõukogu tervitab komisjoni tegevusi selles kontekstis, sh selle teatist veebis leviva väärinfoga võitlemise kohta, mille eesmärk on edendada selle keerulise probleemi lahendamisel liikmesriikide järjepidevat lähenemist, ning ootab, et näeb kavandatud meetmete rakendamise tulemusi. Lisaks tunnustab nõukogu tööd, mida üksikud liikmesriigid ja Euroopa välisteenistus on selles valdkonnas teinud, rõhutades, et see töö toetab ka rahvusvahelisi partnereid, kes kogu maailmas nende probleemidega tegelevad.
11. Rahvusvahelise, ELi ja riikide õiguse raames rõhutab nõukogu elujõulise kodanikuühiskonna olulist tolli põhi- ja inimõiguste edendamisel ning seeläbi demokraatia toimimisse panustamisel. Nõukogu tuletab meelde, kuivõrd oluline on kaotada igasugused kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ebavajalikud, ebaseaduslikud või meelevaldsed kitsendused, eelkõige ühinemis-, rahumeelse kogunemise ja eneseväljenduse vabadusega seoses, ja neist hoiduda.
12. Nõukogu tuletab meelde, et õigusriigi põhimõte on liidu üks põhiväärtus ning põhiõiguste austamise eeldus.
13. Nõukogu tuletab meelde, et nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriigid on pühendunud kõigi liikmesriikide vahelise dialoogi loomisele nõukogu sees, et edendada ja kaitsta õigusriigi põhimõtet aluslepingute raames, ning jääb ootama õigusriigi alase dialoogi hindamist nõukogus 2019. aasta lõpus.

14. Nõukogu rõhutab, et on oluline usaldada avalikke asutusi, ning peab tervitatavaks, et selle aasta iga-aastane õigusriigi dialoog nõukogus käsitleb seda küsimust. Eesistujariigi korraldatud seminar 11. juulil 2018 näitas, et usaldus on vajalik eeldus [...] **riigi** seadusandliku, täidesaatva ja [...] **kohtu**võimu korralikuks toimimiseks, ning sellel arutati erinevaid meetmeid, mis annaksid oma panuse usalduse tugevdamisele või tagasisaamisele, sh suuremat avatust ja läbipaistvust. Nõukogu ootab ministrite arutelu üldasjade nõukogu istungil.

III. PÕHIÕIGUSTE KULTUURI ÜLESEHITAMINE ELIS

15. Nõukogu tervitab komisjoni kaasatust põhiõiguste kaitse edendamisel ELis, sh põhiõiguste alase iga-aastase kollokviumi korraldamist.
16. Nõukogu rõhutab, kuivõrd tähtis on edendada paremat sidusust ja järjepidevust sisemise põhiõiguspoliitika ja välise inimõigustepoliitika edendamisel.
17. Nõukogu on jätkuvalt pühendunud ELi liitumisele Euroopa inimõiguste konventsiooniga, mis tugevdab veelgi liidu ühiseid väärtusi, parandab ELi õiguse efektiivsust ning suurendab põhiõiguste kaitse sidusust Euroopas. Nõukogu kutsub komisjoni üles viima kiiresti lõpule nende õigusküsimuste analüüsi, millele juhtis tähelepanu Euroopa Liidu Kohus oma arvamuses 2/13, et nõukogu saaks seda põhjalikumalt kaaluda.
18. Inimõiguste ülddeklaratsiooni 70. aastapäeva puhul 2018. aastal kinnitab EL oma rolli üleilmse võrdlusalusena inimõiguste üldisel kaitsmisel ning inimõiguste edendamisel ning samuti põhiõiguste kultuuri ülesehitamisel.

Naistele ja tüdrukutele inimõiguste täieliku kasutamise tagamine

19. Nõukogu tervitab komisjoni 2017. aasta põhiõiguste alast kollokviumi, mis oli pühendatud naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse edendamisele ning mille käigus käsitleti naiste majanduslikku, poliitilist ja sotsiaalset võimestamist, naiste õigusi avalikus ja erasfääris ning võitlust kõigi naiste ja tüdrukute vastu suunatud vägivalla kõigi vormide vastu.
20. Selles kontekstis tervitab nõukogu Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi tööd, eelkõige selle soolise võrdõiguslikkuse indeksit 2017, mis mõötis meeste ja naiste vahelist võrdsust Euroopa Liidus aastatel 2005–2015, nähes selles kõikehõlmavat meedet, et toetada teadlikumat poliitikakujundamist ja suurendada teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse küsimustes ELi ja riikide tasandil.
21. Nõukogu rõhutab vajadust edendada ja kaitsta naiste ja **tüdrukute õigust inimõiguste täielikule kasutamisele** ning tugevdada kõigi naiste ja tüdrukute kaitset igasuguse vägivalla vastu kõigis olukordades.
22. Nõukogu tuletab meelde oma otsuseid³ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsioon) allkirjastamise kohta ELi poolt ning sellega väljendatud kavatsust konventsiooniga liituda, ning kutsub komisjoni üles esitama oma analüüsi kohustuste kohta, mis EL võtab konventsiooniga liitudes oma institutsioonide, organite ja asutuste ning samuti personali suhtes. Nõukogu kutsub neid liikmesriike, kes ei ole veel Istanbuli konventsiooni ratifitseerinud, seda esimesel võimalusel tegema.

³ Nõukogu otsus (EL) 2017/865 ja nõukogu 11. mai 2017. aasta otsus (EL) 2017/866, ELT L 131/11, 20.5.2017.

Võitlus rassismi ja ksenofoobia vastu

23. Euroopa Liidu vähemuste ja diskrimineerimise teise uuringu (EU-MIDIS II)⁴ tulemused ja muude asjaomaste organisatsioonide aruanded osutavad murettekitavatele suundumustele seoses vihkamise ja sallimatuse mitmete vormidega, sealhulgas laialt levinud diskrimineerimisele, ahistamisele ja diskrimineerivale profileerimisele.
24. Nõukogu tervitab ja toetab rassismi, ksenofoobia ja muus vormis sallimatusega võitlemise ELi kõrgetasemeline töörühma tööd, mis on edendanud arutelusid, koostööd, heade tavade vahetamist ja suuniste kogumist mitmete võtmetähtsusega valdkondade kohta. Töörühm pakub platvormi ELi ja siseriiklike jõupingutuste toetamiseks, et tagada asjakohaste eeskirjade tõhus rakendamine ja efektiivsete poliitikate kehtestamine selleks, et ennetada vihakuritegusid ning [...] **vihkamisele ja vägivallale õhutamist**, sealhulgas ebaseaduslikku vihakõnet internetis, ning nende vastu võidelda.
25. Nõukogu kutsub liikmesriike üles seda tööd jätkama, et saavutada rassismi ja ksenofoobia vastases võitluses kohapeal konkreetseid edusamme, kasutades ära ELi ja rahvusvaheliste asutuste pakutava toe ja operatiivabi võimalused, et puudujääke paremini tuvastada ja parandada reageerimist nende käsitlemiseks.
26. Nõukogu kutsub ühtlasi liikmesriike üles tegema rohkem jõupingutusi vihakuritegude registreerimise parandamiseks ning vihakuritegusid käsitlevate andmete süstemaatiliseks ja regulaarseks kogumiseks ja avaldamiseks, et riikide ametiasutused saaksid nende nähtuste käsitlemiseks välja töötada efektiivsed, tõenditele tuginevad õigus- ja poliitikameetmed. Liikmesriike innustatakse samuti tagama, et vihakuritegude erinevad vormid oleksid nende siseriiklikus õiguses keelatud, ja võtma meetmeid [...] **vihakuritegude ning vihkamisele ja vägivallale õhutamise** ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks, eelkõige selliseid juhtumeid efektiivselt uurides, süüdistusi esitades ja kohtu alla andes, et vältida kuritegude karistuseeta toimepanemist.

⁴ <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-european-union-minorities-and-discrimination-survey>

27. Samal ajal kui nõukogu rõhutab väljendusvabaduse suurt tähtsust, tervitab ta ka internetis leviva vihakõne vastase võitluse tegevusjuhendi raames peetud vabatahtlikku dialoogi ning 2017. aasta järelevalvetegevuse positiivseid tulemusi, mis näitavad, et infotehnoloogia platvormid eemaldasid ligikaudu 70 % sisust, millest neid teavitati, võrreldes ainult 28 %-ga eelmise aktsiooni puhul. Nõukogu peab tervitatavaks asjaolu, et tegevusjuhendist on saamas valdkonna standard, mis on pälvinud ka väiksemate platvormide tähelepanu.

Mittediskrimineerimise edendamine

28. Nõukogu tervitab ja toetab mittediskrimineerimist, võrdsust ja mitmekesisust käsitleva ELi kõrgetasemelise töörühma ja selle alarühma tööd võrdsust käsitlevate andmete kogumise ja kasutamise parandamisel vastavalt vajadusele. Ta kutsub liikmesriike alarühma töös osalema ning jätkama poliitikakujundamises võrdsust käsitlevate andmete kvaliteedi ja nende kasutamise parandamist. Nõukogu ootab sellega seoses uusi suuniseid võrdsust käsitlevate andmete kogumise ja kasutamise parandamise kohta.
29. Nõukogu tervitab ka käimasolevaid arutelusid võrdõiguslikkust edendavate asutuste suhtes kohaldatavate nõuete üle ja märgib positiivselt ära komisjoni soovitus⁵, milles antakse liikmesriikidele nõu meetmete kohta, mida nad võivad kohaldada võrdõiguslikkust edendavate asutuste efektiivsuse ja sõltumatuse suurendamiseks.
30. Nõukogu rõhutab vajadust võtta siseriiklikul ja ELi tasandil meetmeid sallimatuse, diskrimineerimise ning [...] **vihkamisele ja vägivallale õhutamise** vastu võitlemiseks, sealhulgas siis, kui see on suunatud usurühmade⁶ vastu mis tahes liikmesriigis.

⁵ Komisjoni 22. juuni 2018. aasta soovitus 2018/951, ELT L 167/28, 4. juuli 2018.

⁶ **Üks delegatsioon tegi ettepaneku lisada „eelkõige kristlaste ja juutide“.**

Romade integreerimine

31. Nõukogu tervitab arutelu komisjoni vahearuande üle, mis puudutas romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistikku aastani 2020. Selles kajastati esimesi edu märke, eelkõige selle tagamisel, et lapsed täidavad kuni lõpuni oma täisajaga koolikohustust, ja alushariduse edendamisel. Siiski esineb endiselt tõkkeid (hariduse ja eluaseme vallas), mis takistavad nende algatuste mõjul suuremate tööhõivevõimaluste tekkimist. Nõukogu palub liikmesriikidel tungivalt jätkata jõupingutusi romade vastu suunatud rassismi ning [...] **vihkamisele ja vägivallale õhutamise** vastu võitlemiseks ning parandama romade sotsiaalselt ja majanduslikku integreerimist, võttes samuti arvesse Euroopa poolaasta raames esitatavaid riigipõhiseid soovitusi.

Puuetega inimeste õigused

32. **Nõukogu kinnitab oma pühendumust kõikide puuetega inimeste kõikide põhiõiguste täieliku ja võrdse kasutamise edendamisele, kaitsmisele ja tagamisele. Nõukogu kutsub liikmesriike tungivalt üles tegema jõupingutusi ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamiseks ning võrdsuse ja mittediskrimineerimise edendamiseks kooskõlas konventsiooni ja puudega inimesi käsitleva Euroopa strateegiaga 2010–2020.**

Lapse õigused

33. Nõukogu kinnitab oma pühendumust jätkata kõigi laste õiguste [...] **edendamist**, et nad saavutaksid oma täieliku potentsiaali kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga [...] ning harta artikli 24 kohaselt.
34. Nõukogu peab tervitatavaks, et ELi välisministrid on vastu võtnud muudetud dokumendi „Laste õiguste edendamist ja kaitset käsitlevad ELi suunised – Ühtegi last ei tohi kõrvale jätta“ (2017). Nimetatud suunistes esitatakse ELi üldine strateegia suurendada jõupingutusi tagamaks, et ELi poliitikad ja meetmed jõuavad kõigi laste, eelkõige kõige tõrjutumate **ja haavatavamate** lasteni.

Lapsrändajate kaitse

35. Eriti haavatavas olukorras on lapsrändajad, eelkõige saatjata alaealised, kes puutuvad pidevalt kokku vägivalla, füüsilise väärkohtlemise, ärakasutamise, seksuaalse väärkohtlemise ja inimkaubanduse ohuga. Nõukogu tuleb sellega seoses meelde oma 8. juuni 2017. aasta järeldusi lapsrändajate kohta, mis koostati pärast komisjoni 12. aprilli 2017. aasta teatist samal teemal⁷.
36. Nõukogu tervitab Euroopa eestkostetasutuste loomist, mis hõlbustab asjakohaste siseriiklike ametiasutuste vahelist koostööd ja heade tavade vahetamist.

⁷ Euroopa Liidu Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajate 8. juuni 2017. aasta järeldused lapsrändajate kaitse kohta ning komisjoni 12. aprilli 2017. aasta teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Lapsrändajate kaitse“, COM(2017) 211 final.

LGBTI-inimeste võrdõiguslikkus⁸

37. Nõukogu märgib, et LGBTI-inimesed kogu ELis langevad jätkuvalt sagedasti diskrimineerimise, füüsilise vägivalla ning [...] **vihkamisele ja vägivallale** õhutamise ohvriks. Seepärast tuleb nõukogu meelde oma 2016. aasta järeldusi, milles käsitletakse LGBTI-inimeste võrdõiguslikkust,⁹ ja võtab huviga teadmiseks komisjoni 2017. aasta aruande meetmete loetelu kohta, millega suurendada LGBTI-inimeste võrdõiguslikkust, mida tutvustati nulldiskrimineerimise päeval 1. märtsil 2018.¹⁰
38. Nõukogu märgib positiivselt ära ameti jõupingutused 2018. aastal valmistada ette kogu ELi hõlmav teine LGBTI-inimesi käsitlev uuring,¹¹ et täiustada andmete **kogumit** ning olla seeläbi abiks ELi institutsioonidele ja liikmesriikidele ELi õiguse rakendamisel LGBTI-inimeste põhiõiguste kaitsmiseks. Nõukogu ootab ameti edasiste selleteemaliste uuringute avaldamist, et suundumused saaks kindlaks määrata.

Õigustepõhine lähenemisviis vananemisele

39. Nõukogu tunnistab probleeme, mida on kogu Euroopas tõstatanud vananeva rahvastiku küsimus, ja kinnitab taas, kui tähtis on tagada, et inimeste põhiõigusi austatakse kogu nende elu vältel ning et vanemate inimeste erivajadusi tunnistatakse ja austatakse. Nõukogu tervitab liikmesriikide tööd selles valdkonnas.

⁸ **Üks delegatsioon tegi ettepaneku välajätmise kohta.**

⁹ Vastu võetud 16. juunil 2016 (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/16/epsco-conclusions-lgbti-equality/>).

¹⁰ <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017annualreportonlgbtilistofactions.pdf>

¹¹ <http://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-lgbti-survey-ii>

40. Nõukogu tunnistab ameti jõupingutusi oma 2018. aasta põhiõiguste aruandes vananemise analüüsimiseks õigustepõhise lähenemisviisi abil ning võtab teadmiseks ameti arvamuse, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid peaksid kaaluma vananemise suhtes sellise lähenemisviisi edendamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamist.

Sotsiaalõiguste samba väljakuulutamine

41. Nõukogu rõhutab, et Euroopa sotsiaalõiguste samba väljakuulutamine ELi juhtide poolt 17. novembril 2017 annab tunnistust ELi institutsioonide ja liikmesriikide tugevast poliitilisest pühendumusest töötada sotsiaalsema ja kaasavama Euroopa suunas.
42. Euroopa sotsiaalõiguste samba elluviimine on ELi ja selle liikmesriikide ühine poliitiline kohustus ja vastutus.

Andmekaitse ja digitaalne maailm

43. Nõukogu peab tervitatavaks isikuandmete kaitse üldmääruse ja õiguskaitse valdkonnas isikuandmete kaitset käsitleva direktiivi kohaldama hakkamist 2018. aasta mais. Nende õigusraamistikega tugevdatakse kodanike põhiõigusi digiajastul harta artikli 8 kohase isikuandmete töötlemisega ja selliste andmete vaba liikumisega, lihtsustades samal ajal äritegevust digitaalsel ühtsel turul.

44. Nõukogu tunnistab, et digitaalne maailm, sealhulgas algoritmide, plokiahela, tehisintellekti ja teiste uute tehnoloogiate suurenev kasutamine avaldavad inimeste elule ja nende õigustele ka edaspidi suurt mõju. Tuleb arvestada, et digilahendused ja uued tehnoloogiad kätkevad endas nii olulisi võimalusi põhiõiguste paremaks tagamiseks (näiteks juurdepääs õiguskaitsele ning väljendus- ja teabevabadus) kui ka potentsiaalseid riske, sealhulgas seoses andmekaitse, privaatsuse, võrdsuse ja inimväärikusega.
45. Nõukogu tunnistab selles kontekstis vajadust suurendada usaldust uute tehnoloogiate, nagu näiteks tehisintellekti vastu ning ootab selles valdkonnas suuniste väljatöötamist, võttes nõuetekohaselt hartat arvesse.
-